

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

4. Левицький М. О. Право військовослужбовців на честь та гідність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 42. 2019. С. 82-86.
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання : Міжнародний документ ООН від 10 грудня 1984 р. № 995_085. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_085.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 28.06.1996. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n58>.
7. Сухонос В. В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Суми, 2015. 424 с.

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Шершак-Гукова А. М.
аспірантка кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету

Протягом тривалого часу корупція залишається однією з найбільших та найактуальніших проблем України та є темою для постійних дебатів та дискусій, як для української, так і для міжнародної спільноти.

Для окреслення основних напрямів подолання корупції наша держава ратифікувала низку міжнародно-правових актів та додержала рекомендації міжнародних організацій (Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР та ін.). У зв'язку з імплементацією стандартів загальних антикорупційних конвенцій у кримінальне законодавство України, поняття «хабар» було замінено на юридичну конструкцію «неправомірна вигода».

Основною новелою у вищевказаній заміні понять, стала диференціація кримінальної відповідальності за спеціальним суб'єктом, а також встановлення кримінальної відповідальності не лише за одержання особою неправомірної вигоди, а й за прийняття її пропозиції чи обіцянки, які визнаються закінченими вже на початок виконання суспільно небезпечного діяння.

Ситуація зі сприйняттям корупції в Україні значно погіршилася. У відповідності до відомостей оприлюднених "Індексом сприйняття корупції" за 2021 рік (Corruption Perceptions Index - CPI), Україна за рік погіршила свій показник з 33 до 32 балів. Індекс є оцінкою від 0 (дуже високий рівень корупції) до 100 (вкрай низький рівень корупції). Його

щороку оприлюднює міжнародна антикорупційна організація Transparency International (TI).

Таким чином, Україна посіла в рейтингу за 2021 рік – 122 місце, яке розділила з африканською Есватіні (Свазіленд). Слід зазначити, що минулого року наша держава посідала 117 місце в рейтингу, в якому представлені 180 країн. [1].

Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою – є одним із найзагрозливіших соціальних проявів корупції.

Слід зауважити, що хоча корупційні, кримінальні правопорушення не мають за своїм проявом такої яскраво відображеної та безумовної шкоди, як, наприклад кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я (зокрема, вбивство, нанесення тілесних ушкоджень, тощо) чи статевої свободи (зґвалтування), а тому небезпечність корупційних кримінальних правопорушень не є настільки безсумнівною.

Питання соціальної обумовленості кримінальної відповідальності (криміналізації, кримінально-правової заборони) за кримінальні правопорушення, щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, наразі є досить обговорюваною темою з метою проведення розгляду та аналізу наукових розробок у доктрині кримінального права, внаслідок появи суспільних потреб, направлених на запобігання цьому явищу з огляду на реальність та об'єктивність соціальних ризиків у державі.

Соціальна обумовленість необхідності запровадження кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, вказує на потребу криміналізувати конкретний вид діяльності, ідентифікувати його як злочинний, неправомірний та протиправний, та справедливо встановити міру державного покарання у разі його вчинення.

Тобто, щодо соціальної обумовленості відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, доцільно звернути увагу на ті соціальні ризики, які обумовлює такий злочин.

Ф. Х. Найт з цього приводу слушно зазначає, що соціальний ризик або небезпека є невизначеністю, яку можна виміряти [2, с.359].

О. П. Денга в своїх наукових дослідженнях приходять до цілком обґрунтованого висновку, що усвідомлення більшістю представників суспільства руйнівного впливу корупції на суспільні блага, а також потреба суспільства у самозбереженні зумовлюють необхідність визнання на теоретичному рівні негативного впливу вказаних факторів на суспільні відносини (як відокремленого явища), що суміщається з практичною діяльністю

до визначених випадків корупції (коли особи є суб'єктами, в інтересах яких вчиняються певні діяння) [3, с.194].

О. Ю. Бусол в своїх напрацюваннях зазначає, що, оскільки у корупційних зв'язках зацікавлені не тільки особи, уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування та прирівняні до них особи, а й пересічні громадяни, важливим елементом є «підтримка й заохочення громадян до активної протидії таким злочинам»

Соціальні ризики від кримінальних правопорушень за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, включають в себе комплексні наслідки, оскільки повністю нівелюють систему публічного управління, в той же час, засвідчують наявність, корумпованої системи прийняття управлінських рішень, виконання суспільно важливих завдань за певну, в тому числі і матеріальну винагороду, а тому безпосередньо формують основу для такої неправомірної системи. [4, с.470].

Враховуючи, що вищенаведене має протиправний кримінальний характер і не може характеризуватися як легітимний прояв реалізації державно-владних або публічно-управлінських функцій. Всі ці фактори і обставини формують стійке уявлення в суспільстві, що вирішення будь-яких питань, які належать до компетенції посадових та/або службових осіб публічного та приватного права, залежить від чинників, які не співвідносяться із закріпленими на законодавчому рівні вимогами та умовами виконання вказаними особами своїх повноважень та обов'язків.

Соціальна обумовленість відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди окреслюється такими основними елементами:

1) Значні обсяги матеріальних збитків, що завдаються державному та місцевому бюджету корупційними злочинами

2) Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, визначає ухвалення відповідною особою рішень, а саме, щодо виконання основних функцій держави, які суперечать інтересам громади, суспільства тощо.

3) Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою має негативні наслідки. Дії або бездіяльність службової особи в обмін на отримання неправомірної вигоди призводить до прийняття/ не прийняття рішень, управлінських функцій, розпорядчих дій, спрямованих на заміну належних проявів господарської діяльності, та створюють протиправні юридичні наслідки.

4) Наявність об'єктивних чинників та факторів зовнішнього середовища, які мають вплив на необхідність криміналізації нових видів злочинної корупційної діяльності. Зокрема, йдеться про інтеграційні процеси та глобалізацію ринків. Україна, ухваливши

Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, взяла на себе низку зобов'язань щодо підвищення стабільності системи публічного управління, мінімізації можливих проявів корупції в сфері державного управління, а також створення транспарентних умов для ведення бізнесу, де закон є інструментом реального захисту прав закордонних інвесторів.

5) Існує об'єктивна нагальна потреба у класифікації видів корупційних правопорушень відповідно до сучасних умов розвитку технологій та схем організаційного впливу на ухвалення рішень у приватному та публічному управлінні.

Україна потребує докорінних змін у напрямку протидії корупції і хабарництву. Але така діяльність вимагає відповідної роз'яснювальної роботи. У даному випадку існує нагальна потреба визначення чітких її меж між злочинним і незлочинним. Об'єктивних і суб'єктивних характеристик цього діяння.

Прийняття нових антикорупційних законів ставило за мету удосконалення чинного законодавства в бік посилення відповідальності за корупційні правопорушення та вироблення ефективних механізмів запобігання та протидії таким проявам. Фактично ці зміни призвели до часткового пом'якшення відповідальності за корупційні правопорушення та дещо ускладнили правозастосовчу практику. Такий стан речей, звичайно, не є прийнятним, тому законодавство з питань запобігання і протидії корупції потребує подальшого доопрацювання та вдосконалення.

Соціальна необхідність криміналізації кримінальних правопорушень, предметом яких є неправомірна вигода, є очевидною та об'єктивною, оскільки її негативні наслідки, прямо впливають на суспільну свідомість, а тому така протиправна діяльність осіб уповноважених на виконання функцій держави або на яких покладені відповідні функції, обов'язки та повноваження, знижують рівень суспільної довіри до органів державної влади в цілому.

Висновки суспільства, про те, що пропозиція, обіцянка або одержання неправомірної вигоди службовій особі/посадовій особі, прямо вказує на оперативність, швидкість, та ефективність, прийняття службовою/посадовою особою, в інтересах того, хто звернувся з відповідним запитом, рішення, або ж навпаки - обіцянка або одержання неправомірної вигоди службовій особі/посадовій особі, надасть можливість оперативно, швидко зупинити певну дію/бездіяльність службової/посадової особи.

Соціальна необхідність у криміналізації нових складів корупційних кримінальних правопорушень пов'язаних із прийняттям пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, знаходить своє відображення в необхідності конкретизувати та уточнити існуючі склади корупційних правопорушень, з метою правильної кваліфікації корупційної протиправної діяльності.

На мою думку, доречним та необхідним при вирішенні вище озвучених соціальних потреб, є доповнення Особливої Частини, чинного Кримінального кодексу України розділом - «Корупційні Кримінальні правопорушення» .

ЛІТЕРАТУРА:

1. Індекс сприйняття корупції у світі – 2021: веб – сайт.URL (<https://cpi.ti-ukraine.org/>) , Дата звернення 06.05.2022 року.
2. Найт Ф. Х. Риск, неопределенность и прибыль / пер. с англ. М. Я. Каждана. М.: Дело, 2003. 359 с.
3. Денега О.П. Кримінально-правова кваліфікація незаконного збагачення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 194 с
4. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: дис.... д-ра юрид. наук. Київ, 2015. 470 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Янішевська К. Д.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Банківська система є важливою складовою економіки України, що функціонує для накопичення, розподілу та використання державних і приватних коштів, організації та функціонування платіжної системи, підтримки національної валюти та забезпечення стабільності цінової політики. Для нормального функціонування економіки потрібна стабільна, надійна та розвинена банківська система, завдяки якій банки зможуть надавати своїм клієнтам послуги належним чином.

Проте, в умовах ринкових перетворень, кримінальні правопорушення у сфері банківської системи є досить привабливими та найбільш небезпечними серед економічної злочинності, тому що не тільки банки отримують негативні наслідки, але й інші суб'єкти економічної діяльності і фінансової системи держави.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська діяльність – це залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1].